(مقاله کوتاه)

گزارش گونهٔ *Erigeron annuus* (L.) Pers. (Asteraceae: Astereae) برای اولین بار از ایران

زهرا توکلی، فرخ قهرمانی نژاد: دانشگاه تربیت معلم

چکیده

در فلور ایرانیکا برای جنس اریژرون[۱] چهار گونه از ایران گزارش شده است. در این مقا له گونهٔ *Ergeron annuus* (L.) Pers. برای اولین بار از ایران(استان گیلان) گزارش می‌شود. این گونه بومی امریکای شمالی و کانادا بوده و به صورت خو کرده در اروپا و آسیا نیز می‌روید. در این جا برای گونه‌های موجود در ایران یک کلید شناسایی ذکر شده است. با اضافه شدن این گونه، تعداد گونه‌های این جنس به پنج می‌رسد.

مقدمه

جنس اریژرون متعلق به تیره آستراسه[۲] است. این تاکسون از تیره‌های بزرگ گیاهی به شمار می‌آید و شامل بیش از ۱۱۰۰ جنس و ۲۰۰۰۰ گونه است[۳] که در تما م کره زمین به ویژه مناطق سرد و معتدل پراکنده است. در این تیره،۲ زیر تیره و۱۳ تبار[۳] وجود دارد. جنس اریژرون متعلق به زیرتیره آستروئیده[۳] و تبار آستره[۴] است. جنس مذکور با دو زیر جنس به صورت زیر معرفی می شود :

- کپه با گل‌های ماده غیرزبانه‌ای----------subgen. *Trimorpha* (Cass.) M.Pop.

- کپه فاقد گل‌های ماده غیرزبانه‌ای---------- ----------subgen. *Erigeron*

گونه*E. annuus* (L.) Pers. متعلق به زیر جنس اریژرون است. جنس اریژرون تقریباً شامل ۲۰۰ گونه، به ویژه در امریکای شمالی[۳]است. رشینگر[۵] [۴] ۱۵ گونه از این جنس را برای محدودهٔ فلورا ایرانیکا گزارش کرده است که از این تعداد چهار گونه برای ایران گزارش شده است. نمونه بررسی شده در این مقاله متعلق به مجموعه گیاهان هرباریوم دانشگاه تربیت معلم(فارابی FAR) است. در تشخیص و نام‌گذاری نمونه بررسی شده از فلور ایرانیکا[۴]، فلور ترکیه[۱] و فلور اروپا[۲] استفاده شده است.

از چهار گونه‌ای که در فلور ایرانیکا برای ایران گزارش شده است، گونه‌های *E. hyrcanus* در شمال و مرکز ایران، *E. caucasicus* در شمال، غرب و مرکز ایران و *E. uniflorus* در شمال، مرکز و جنوب ایران، متعلق به زیرجنس اریژرون و گونه *E. acer* در شمال، غرب و جنوب ایران متعلق به زیرجنس تریمورفا

۱-*Erigeron* ۲-Asteraceae ۳-Asteroideae ۴-Astereae ۵-Rechinger

واژه‌های کلیدی: *Erigeron*، ایران، پیر بهار،تیره گل ستاره(کا سنیان)، گزارش جدید.

دریافت ۸۶/۲/۱۰ پذیرش۸۷/۱/۳۱

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-04]

هستند. گونه *E. acer* L. دارای پراکنش وسیعی در اروپا و آسیا ست. این گونه دارای شش زیرگونه بوده و با پراکنش وسیع در ایران به عنوان گستردهترین گونه این جنس مشخص میشود. این گونه در ایران دارای چهار زیرگونه است که سه تای آنها آندمیک هستند. این زیر گونه ها عبارتند از:

--subsp. *asadbarensis* (Vierh.) Rech. f. (شمال، غرب و مرکز ایران)

--subsp. *pycnotrichus* (Vierh.) Grierson (شمال، غرب، جنوب و مرکز ایران)

--subsp. *lalehzaricus* Rech. f. (جنوب ایران)

--subsp. *arctophilus* (Rech. f.) Rech. f. (شمال، غرب، شرق و مرکز ایران)

گونه *E. caucasicus* Stev. با پراکنشی وسیع در ترکیه و ایران وگونه *E. hyrcanus* Bornm. & Vierh. با پراکنشی درشمال و مرکز ایران، گونه ای اندمیک برای ایران است. گونه *E. uniflorus* L. دارای پراکنش گسترده در اروپا و آسیا ست.

نتیجه گیری

هرباریوم دانشگاه تربیت معلم (FAR) دارای بیش از ۲۰۰۰ نمونه از گونههای تیره آستراسه است . در این بین، نمونههای گیاهی تبار آستروئیده از ارزش خاصی برخوردارند. زیرا این تبار در ایران دارای تنوع فراوانی است. ضمن بررسی نمونههای گیاهی تبار آستروئیده از تیره آستراسه در هرباریوم فارابی (FAR)، به نمونهای از جنس اریژرون برخوردیم که با بررسی دقیق، این نمونه به واسطه داشتن دو ردیف جقه[1] بر روی فندقههای گلهای مرکزی کپه از گونه نزدیک خود یعنی *E. caucasicus* به سادگی قابل تشخیص است. پس از شناسایی دقیق این نمونه، نام علمی آن مشخص شد: *E. annuus* (L.) Pers. . در این گونه جقههای ردیف بیرونی فلسی و ردیف داخلی با موهای بلند به طول دو میلیمتر است. وجود این گونه در ایران قابل انتظار نبود، زیرا این گونه بومی آمریکای شمالی است . لذا احتمالاً این گونه به صورت علف هرز همراه بذور زراعی وارد ایران شده است. شرح مختصر گونه بررسی شده بدین قرار است:

E. annuus (L.) Pers., Synops. Pl. 2: 431(1807).

Syn.: *Aster annuus* L., Sp. Pl. 875(1753).

Figs. 1& 2

Specimen seen: Iran, Guilan province, Rasht-Tehran road, Km 10, 5. 5. 1997, Y. Mohammadi 13173 (FAR).

Annual or biennial herb. Stem 60-100 cm high. Basal leaves broadly ovate, at the base nearly attenuate into a winged petiole; cauline leaves oblanceolate to elliptic,

۱-Pappus

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-04]

subpetiolate at base; uppermost leaves elliptic-lanceolate, sessile. Capitula several to numerous, borne in leafy corymb. Involucre 7-10 mm broad; phyllaries with a few long hyaline multicellulare hairs on the midrib. Disk corollas yellow. Achenes minutely pubescent. Pappus of disk achenes double; outers consist of minute scales; inners of fragile hairs; pappus of ray achenes of scales only.

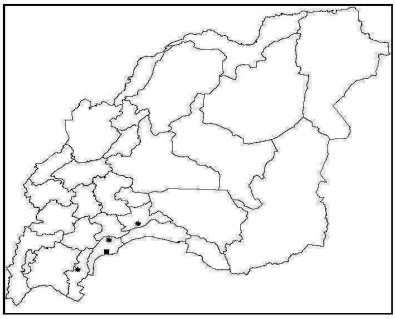
نمونهٔ بررسی شده ایران: استان گیلان، کیلومتر ۱۰جاده رشت به تهران، محمدی ۱۳۷۳(هرباریوم فارابی).

گیاهی علفی، یک یا دو ساله. ساقه به ارتفاع ۶۰ تا ۱۰۰ سانتی‌متر. برگ‌های قاعده‌ای تخم مرغی پهن، در قاعده باریک شونده و دمبرگ مانند؛ برگ‌های ساقه‌ای واژنیزه‌ای تا بیضوی یا نیزه‌ای؛ برگ‌های بخش پایینی در قاعده باریک شونده و تقریباً دمبرگ مانند و برگ‌های بخش بالایی بدون دمبرگ. هم گل آذین[1] خوشه مرکب تا دیهیمی، برگدار. گریبان به قطر۷ تا۱۰ میلی‌متر؛ برگه‌های گریبانی با موهایی با تراکم کم، شفا ف وچند سلولی. گل‌های مرکزی کپه زرد، لوله‌ای، نر- ماده؛ گل‌های پیرامونی سفید، زبانه‌ای، ماده. فندقه‌ها با کرکپوش غیرمتراکم؛ جقه‌های فندقه‌های مرکزی دو ردیفی؛ ردیف بیرونی فلسی و ردیف داخلی با موهای شکننده به طول ۱/۵ تا ۲میلی متر؛ جقه‌های فندقه‌های پیرامونی فقط فلسی.

این گونه بومی آمریکای شمالی است و در اروپا به صورت خوکرده (naturalized) در آمده است. منطقهٔ جمع‌آوری نمونه، حالت رویشگاه علف‌های هرز را داراست و به همین جهت جزء گونه‌هایی قلمداد می‌شود که در ایران نیز شکل طبیعی به خود گرفته است.

شکل ۱. اریژرون آنوس(*Erigeron annuus*)

شکل۲. نقشهٔ پراکنش گونه اریژرون آنوس ■ و گونه اریژرون کوکازیکوس *

۱- Synflorescence

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-04]

برای شناسایی گونه‌های گیاهی در هر جنس غالباً نیاز به یک کلید شناسایی است. با توجه به اضافه شدن این گونه به فلور ایران، لازم بود که کلیدی جدید برای این جنس در مورد گونه‌های قبلی به همراه این گونه ارایه گردد تا بتوان گونه‌های این جنس را در ایران شناسایی کرد.

کلید شناسایی گونه‌های جنس اریژرون در ایران

۱- کپه دارای گل‌های ماده غیر زبانه‌ای ..... ***E. acer***

- کپه فاقد گل‌های ماده غیر زبانه‌ای ۲

۲- ساقه اغلب به طول کمتر از ۲۰ سانتی‌متر ۳

- ساقه اغلب به طول بیشتر از ۲۰ سانتی‌متر ۴

۳- ساقه، برگ و برگه‌های گریبانی غده دار. گریبان به قطر ۱۵ تا ۲۰ میلی متر. گل‌های شعاعی ۱۵۰ تایی ..... ***E. hyrcanus***

- ساقه، برگ و برگه‌های گریبانی بدون غده. گریبان به قطر ۷ تا ۱۰ میلی متر. گل‌های شعاعی ۶۰ تایی ..... ***E. uniflorus***

۴- فندقه‌های گل‌های مرکزی با دو ردیف جقه هم‌شکل ..... ***E.caucasicus***

- فندقه‌های گل‌های مرکزی با دو ردیف جقه غیر هم شکل(ردیف بیرونی فلسی و ردیف داخلی با موهای بلند)..... ***E. annuus***

منابع

1. A. J. C. Grierson, Erigeron in Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Edinburgh University Press, vol. 5 (1975) 124-129.

2. G. Halliday, Erigeron in Flora Europaea.- Cambridge Universty Press, vol. 4 (1976) 116-120.

3. D. J. Mabberly, The plant book. Cambridge, (1997).

4. K.H Rechinger, Erigeron in Flora Iranica, Akademische Druke – U. Velagsanstalt. Graz – Austraria, no.154 (1982) 14-33.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-11-04]